

Pohorje.

Spisal † Janez Koprivnik, šolski svetnik.

(Dalje.)

Javor, tudi beli javor (*Acer pseudoplatanus*) najdeš po višjih, redkeje po srednjih legah našega gorovja. Lepe in plemenite rasti je, pa srednje (do 25 m) visokosti. Veliko in široko listje visi na dolgih pecljih, listna ploskev ima jamast rob s peterimi topimi krpami različne velikosti. Cvetje, ki je zbrano v goste povešene mačice, se prikaže šele potem, ko je drevo že ozelenelo. Les je bel in gost, iz njega delajo mize, stole, ročnike za cepe, coklje, ničke (posode, kjer se postavlja kvas), žlice, kuhlje, roglje i. dr. Javor je že redko drevo, ker ga le podirajo, za mlaj pa se nikdo ne pobriga.

Jam (imovec) ali gorski brest (*Ulmus montana*) se odlikuje po svojem velikem, na robu dvojno in ostro napiljenim listju, katerega glavni zobci so zakrivljeni kakor srp. Drevo je precej košato, zraste do 30 m visoko in cvete, kakor vse brestnice, prej ko ozeleni. Les je dober kolarski les, na Pohorju pa kuhajo iz njega oglje. Mladike in listje trgajo in smučejo za živino. Jam raste po srednjih in višjih legah med drugim listnatim drevjem, a je postal že redek, ker ga neusmiljeno podirajo, ne da bi skrbeli za naraščaj. Rastlinarji razločujejo pri jamu podvrsto »velikolistnati jam« (*U. maior*), in to bi utegnil biti naš Pohorski jam.

Jerebika (*Sorbus aucuparia*) je drevo redkega vrha in zraste do 20 m visoka. Listje je pernato; majhno in belo cvetje je zbrano v velike grozdaste kobule; kakor grah veliki plodovi so škrlatno rdeči. Jerebiko najdeš po višavah med listnatim, pa tudi med iglavim drevjem, v nižavah pa nasajeno po drevoredih in izprehajališčih. Les rabijo najbolj kolarji.

Smreka (*Picea excelsa*) je kraljica med gozdnim drevjem na Pohorju; več je je, kakor vsega drugega gozdnega drevja skupaj. Po vseh gozdih, od znožja do vrha je smreka vladajoče drevo; če je kje v manjšini, so to le redke izjeme. V spodnjih pasih se ji radi pridružijo razni listovci, višje zgoraj pa ne trpi mnogo drugega drevja v svoji družbi; z lastnim plemenom raste v gozdnih zadrugah, obširnih zlasti na severnem pobočju. Smrečje in zopet smrečje, sam »črni les«, blagor posestnikov!

Po stasu stožcu podobna, zraste smreka kakor polovnjak debela in do 60 m visoka. Deblo je ravno kakor sveča ter s sivorjavo, hrapavo skorjo obdeno, na vejicah pa je skorja rdečkasta in luskava. Ako se smreki ni treba boriti za prostor, je vejata od tal do vrha — veje stoje vse v vretencih — če je pa na tesnem, se ji spodnje veje posuše; nižje ko stoje, prej so ji suhe. Igle štrle na vse strani, so nekoliko stisnjene, na koncu priostrene in temnozeleno. Smreka cvete meseca majnika; cveti so združeni v goste, po barvi rdeče prašnične in rdeče pestične mačice. Plodovi so debeli, navzdol viseči storži, seme je krilato, da ga veter laglje raznaša. Smreka daje najboljši stavbeni in mizarski les; smrekov les Pohorski se posebno visoko ceni, ker je zelo gost, skoraj brez grč in se rad kala. Smreka dočaka starost 300 let in še čez, a stara drevesa so znotraj navadno votla.

Hoja, hojka, jelka (*Abies pectinata*), ki je raztrošena po smrečju, je po obliki in velikosti podobna smreki, pa njena skorja je siva in igle so ploščate ter tako nagnjene na desno in na levo, kakor da stoje v dveh nasprotnih vrstah; vsaka igla ima na spodnji strani po dve sivi, po dolgem postavljeni črti. Cvetje je ravno takšno, kakor ga ima smreka, veliki storži s krilatim semenom stoje pokonci. Les je bel in nekoliko redkejši od smrekovega, pa tudi zelo dober. Enako smreki, doseže tudi hoja visoko starost. Pred kakimi 25 leti so podrli na sedlu pri Klopni bajti pod Klopnim Vrhom popolnoma zdravo hojo, ki je štela 479 letnih obročev! Bila je 46 m visoka, njen štor pa je meril v premeru 1.74 m; dala je 16.5 m³ lesa.

Smreka in hoja imata plitve korenine, zato zahtevata senčna tla; veter ju kaj lahko podere. — Po starih smrekah in hojah na Pohorju je navešen dolgi, sivi, razmršeni bradi podobni liščaj bradovec (*Usnea barbata*), ki daje podobo in zunanost častitljivega starca.

Bor, borovec (*Pinus silvestris*) ima redko, razmršeno vejevje; na vejicah stojita v vsaki nožnici po dve dolgi igli, skorja je debela, po dolgem globoko razklana in sivkasto rdeča. Plodovi so koničasti,

storžeki srednje velikosti. Ker spušča korenine zelo globoko v tla, prospava tudi v suhi zemlji in veter mu ni tako lahko kos. Na Pohorju samem se bor ne nahaja ravno pogosto, tem več ga je v suhi, peščeni in prodnati zemlji po ravninah okoli Pohorja. Borov les služi za stavbe na mokrem in za drva, iz njega dobivajo borovo smolo in borov terpentinovec.

Macesen, maceselj (*Larix europaea*) dobiš v večjem številu pri Trbonjah in na zahodnem pobočju med Pamečami in Slov. Gradcu. Pri cerkvi sv. Jakoba v Resniku na jugu pod Rogljo je bil pred kakimi 30 leti lep macesnov gozdič, pa sekira ga je pokončala. Falska graščina in drugi veliki posestniki macesen sadijo. Macesnov les je izvrsten za stavbe, iz macesna se cedi pravi venecijanski terpentinovec, na Pohorju delajo iz mladega macesnovega lesa vitre za pletene coklje.

Tisa ali tis (*Taxus baccata*) je drevo, ki izumira in je tudi na Pohorju že prav redko. Naletiš še nanjo na severnem pobočju pod Sv. Bolfengom, Sv. Arehom in nad Lobnico. Tudi jo še vidiš pri kaki hiši. Tisa ima igle, ki so podobne hojinim iglam, samo da so na koncu priostrene in na spodnji strani nimajo značilnih dveh sivih črt. Tisin plod (tisa je dvodomna rastlina, t. j. nekatera drevesa imajo samo prašnično, druga zopet samo pestično cvetje) so živo rdeče, na zgornji strani odprte, močno strupene jagode. Les je trd, rabijo ga najbolj strugarji, vejice devljejo ponekod v cvetno-nedeljske butare.

b) Gozdno grmovje.

Lesnate rastline nižje in nizke rasti brez nadzemeljskega debla se imenujejo grmovje. Najnavadnejše grmovje po Pohorskih gozdih je:

Leska (*Corylus avellana*) šteje med največje grmovje. V leščinju opazuješ več, včasih mnogo vej, ki so krive in sloke ter nagnjene na stran. Med njimi pa stoje popolnoma ravne obročnice, rajčnice in leskovke. Vse pa rastejo iz kratkega grčavega, popolnoma v zemljo zaritega debla. Meseca svečana, ko še debel sneg pokriva gore, se je leska že razcvela. Prašnični cveti stoje v dolgih visečih mačicah; pestični v debelih brstih, iz katerih mole kakor kri rdeči vrati in brazde. Lešniki dozore med Mašami. Kako veselje zavlada takrat med Pohorsko deco, zlasti med dečki! Pa tudi odrasli ljudje cenijo sladka lešnikova jedra in radi prizanesajo na smrt obsojeni leski, ako jih je obdarovala z lešniki. Le poslušaj:

Viničar na meji vejnik dela in priseče do leščinja.
 Že je vzdignil bil sekiro, da posekal bi leščinje.
 Zdaj ugleda lešnikov na kupe in drži sekiro v zraku;
 V stran jo dene, lešnike potrga, blagoslovi grm.

Leska raste po solčnih brdih in ob gozdnih robih, pa tudi globlje v gozd se vriva. Njen les razdelujejo strugarji in mizarji, iz njega se kuha oglje, ki ga rabijo slikarji in risarji, vrh tega služi za pripravljanje strelnega praha. Iz obročnic in rajčnic delajo obroče, rajice in vitre, z leskovkami pokorijo starši nepokorno deco, vražarji in vražarke pa rotijo z njimi hude duhove.

Glog ali beli trn (*Crataegus oxycantha*) je trnat grm, včasih nizko drevo z narobe jajčastim, bolj ali manj globoko zarezanim listjem, majhnim belim, v stoječe češulje združenim cvetjem in z oblimi rdečimi plodovi, ki jim pravimo gloginje ali medvedove hruške. Raste pa okoli gozdov in daje zelo trd les; primerno debele veje služijo za cepce.

Trnoljica ali črni trn (*Prunus spinosa*) je grm z dolgimi trni po vejah in s suličastim, na robu napiljenim listjem. Beli cveti se pokažejo prej, ko trn ozeleni v taki množici, da je grm bel, kakor da ga je pobelil sneg. Plodi so okrogle, temno višnjave, zelo trpke »slivice«, trnoljice. Trnoljica raste ob gozdih in po mejah. Njen les rabijo najbolj strugarji; iz cvetja kuhajo čaj.

Hudobika ali nedeljski les (*Viburnum Lantana*) se nahaja po gozdih in ob gozdnih robih, najčešče na apnenih tleh. Košat grm je, mladike in listje so mu kakor s sivkasto moko posuti. Majhno, obiloštevilno cvetje stoji v gostih češuljah, podolgovati jagodni plodi so izprva zeleni, potem rdeči, na koncu črni. Mladike dajejo »nedeljski les«.

Brogovita (*Viburnum Opulus*), naseljena po gozdnih robih in nasajena po izprehajališčih in vrtih, ima v nepravih kobulih stoječe cvetje, ki je v sredi kobula drobno, neznatno, a popolno, ob robu kobula pa veliko, kakor sneg belo, toda nepopolno. Okrogli kobuli vrtno brogovite so podobni večji snežni kepi.

Divji bezeg (*Sambucus racemosa*), ki je nizek redki grm in ki ga najdeš po gozdnih sečih, se ti javlja v jeseni s svojimi škrlatno rdečimi, v gostih grozdih stoječimi jagodnimi plodovi.

Maslika (*Ligustrum vulgare*) je šibek, po mejah in ob gozdnih rastoč grmič z drobnim belim cvetjem in s črnimi jagodami. Sosedje masliki so radi trdoleska ali kapčevje (*Evonymus europaea*),

češmin ali češminga (*Berberis vulgaris*) z rumenim trdim lesom in rdečimi in podolgovatimi jagodnimi plodovi ter rdeči dren (*Cornus sanguinea*), katerega šibje je pozimi kakor kri rdeče.

Krhlika (*Rhamnus frangula*) je ravno tako rada na solnčnih mejah in okoli gozdov, kakor globlje v gozdu v hladni senci. S sivo in belo-pikasto skorjo obdane veje (pasji les) so vitke, ravne in stoje po konci, listje je podolgovato in ima cele robe, cvetje je drobno in zelenkasto belo, plodovi so črne jagode. Iz lesa delajo črevljarske cvekiče in kuhajo oglje za strelni prah. Po cvetju in plodu je krhliki sestra kozja črešnja (*Rhamnus cathartica*), katere vejice se končajo v ostro bodico. Njen les je zelo trd in služi za cveke in tumpelne.

Na krhliki, kozji črešnji in češminu se plodijo žitu pogubne žitne rje (*Puccinia graminis*, *P. straminis*, *P. coronata*). Ne trpi torej nobenega teh grmov v bližini njiv, kjer seješ žito.

Rakita ali rekita (*Alnus viridis*), gost, 2—3 m visok grm, je najčešče po redčicah vlažnih listnih gozdov in cvete šele potem, ko je že ozelenela, dočim cveto druge jelše, ko so še gole. Rakito sekajo poleti za steljo.

Grmične vrbe. Grmičnih vrb je na Pohorju mnogo. Nekaj jih raste po gozdnih sečih višjih pasov, največ pa jih je ob potokih na znožju Pohorja in ob Dravi. Tukaj so združene v zelo gosto vrbinje. Grm stoji tik grma, veja sega v vejo, vejica se tare ob vejici.

Rjasti sleč (*Rhododendron ferrugineum*) je najplemenitejši, pa tudi najredkejši grm na Pohorju. Nahaja se na Jelenski Peči in pri Šumiku ob Lobnici, na Skrbenskem borovju pri Treh Žrebljih, na Statenberskem borovju nad Šent Lovrencem, na Kamenitcu in na Planinki.¹ Na Veliki Kôpi ga je dal inženir Franc Pahernik nasaditi. Rjasti sleč zraste v 20—50 cm visok grmič; veje stoje deloma na kvišku, deloma leže na tleh. Listje je suličasto, usnjato, na robih navzdol zavito, na spodnji strani rjasto. V jeseni se niti ne osiplje, niti se ne posuši, grmič ostane tudi pozimi zelen. Zvončasto, v česuljah stoječe cvetje je poveznjeno ter rožasto rdeče. Rjasti sleč cvete meseca julija in avgusta in še v začetku septembra. V sorodu z rjastim slečem je navadno v resje (*Calluna vulgaris*), obče znan grmič suhih Pohorskih gozdov.

¹ Na južni strani Klopnega Vrha se stikajo na mestu, kjer stoji debela in velika bukva, Falski, Bistriški in Konjiški svet. V to bukvo so zabiti trije veliki žreblji, zato se pravi temu kraju pri »Treh Žrebljih.«

Tam, kjer je Statenbersko borovje, je stalo baje nekdanje mesto, mimo katerega je peljala rimska cesta. Tako si pripoveduje ljudstvo.

Ščipek (*Rosa canina*) ima kratko deblo in mnogo vej, polnih ostrih zakrivljenih bodic. Raste pa najbolj po mejah in cvete meseca junija. V jeseni in pozimi se blešče na ščipku znane škrlatno rdeče »ščipeče jagode«. Naše krasne vrtnice so vse ščipkovega plemena.

Robida, kopinjek (*Rubus fruticosus*) je razkoračen grm in raste po mejah in grobljah; otrokom daje črnobleščeče kopišnice ali ostrogo.

Malinjek (*Rubus idaeus*), najbližji rorodnik robide, je značilna rastlina goličav po višjih legah. Tukaj ga je kakor žitnih bilk na žitnem polju. Ljudje sladke rdeče jagode poleti nabirajo in prodajajo. V prezorelih jagodah je bel, 4 mm dolg črviček, ličinka hroščka malinjca (*Dasytes niger*).

Jagodičnemu grmovju prištevamo tudi črnice ali borovnice (*Vaccinium Myrtillus*) in brusnice (*V. Vitis idaea*); prve rastejo po suhih gozdih, druge ob robih gozdov.

Navadni volčin (*Daphne mezereum*) je skrit po grmovju nižjih krajev. Ko je pomladi še vse golo, je volčin že v cvetju. Že od daleč zapaziš meseca svečana in sušca rdeči grmič v leščinjku ali pod kakim drugim večjim grmom. Plodovi so škrlatno rdeče podolgovate jagode, polne smrtnega strupa. Tudi skorja in listje je strupeno.

Brinje ali brina (*Juniperus communis*) je grm iz vrste iglavcev, ki ima najrajše suho apneno zemljo. Ostre igle stoje po tri enako visoko v vretencu. Nekateri grmi imajo samo prašnično, nekateri samo pestično cvetje; brinje je torej dvodomno kakor tisa. Plodi, jagodni stržiči, šele drugo leto dozore; prvo leto so zeleni in trdi, drugo leto modročrni in mehki. Iz brinjevih »jagod« — v resnici so sočnati storžki — žgejo brinjevec, trdo brinjevino kupujejo strugarji.

c) Gozdna zelišča.

Zelišč je po Pohorskih gozdih zelo mnogo. Ozirati pa se moremo le na takšna, ki so bolj redka in nenavadna ali drugače zanimiva.

Lisjak ali žolti omej (*Aconitum lycoctonum*). Naletel sem na njega v zarasli goličavi na južni strani Klopnega Vrha, ko sem hodil v velikih počitnicah l. 1889. iz Resnika čez Rogljo, Pesek in Brv v Slivnico pri Mariboru. Drugod ga nisem našel nikjer, utegne pa biti tudi po drugih krajih na Pohorju. Rastlina, spadajoča v razred zlatičnic, zraste do 1 m visoka, ima bledežolto cvete in je večjemu modremu omeju (*Aconitum napellus*) kot bratcu z modrim cvetjem, ki je po naših vrtih prav navadna cvetica, po-

vsem podobna. Oba omeja sta zelo strupena, modri pa je tudi zdravilen; iz njegovega debelega korena dobivajo krepko zdravilo proti trganju po udih in proti živčnim boleznim.

Ciprež ali ozkolistni vrbovec (*Epilobium augustifolium*) zahteva mnogo solnca in svetlobe; zato ga najdeš le po solčnih goličavah, tod pa ga je toliko, da ovije, ko cvete, goličavo v rdeč plašč. Jedva je drevje posekano, že se naseli ciprež v nebrojni množici po »fratah«, to pa tem laglje, ker raznaša veter njegovo volnato seme na vse strani. Dorasel ciprež ti sega do pasa.

Čemerika (*Veratrum album*) se nahaja po košeninah in gozdnih robih višjih leg in zraste $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ m visoka. Listi so široki in po dolgem nagubani, bledožoltkasto; v premeru kakih 8 mm obsegajoče cvetje stoji na zgornjem delu stebela v dolgih in gostih grozdih; rastlina je strupena. Z vodo, v kateri se je kuhala čemerika, umivajo ušivo živino, iz njene in »jicjanove« korenine (*Gentiana pannonica*), katerima pridenejo nekoliko zdrobljenega vinskega kamena, pa pripravljajo čaj proti »maternici« ali »zdehalki«, t. j. pokvarjenemu želodcu.

Po senčnatih gozdih raste čemeriki sorodna strupenka volčja jagoda, ki ima na stebelu pod cvetom 4 široke, enakovisoko stoječe liste, zelen cvet in črno jagodo za plod.

Svečnik ali lastavičji svišč (*Gentiana asclepiadea*), ki ima šibko, do 6 dm visoko steblo in cevno zvončaste, temnomodre velike cvete v listnih pazuhah. Ko v jeseni cveti, je vse modro po svetlih gozdih in po redčicah.

Bradata zvončica (*Campanula barbata*) je jako lepa, $1\frac{1}{2}$ do 3 dm visoka planinska cvetica, ki se nahaja po Pohorskih livadah višjih pasov in cvete meseca julija in avgusta. Vsa je redko dlakava. Pritlično listje je lopatičasto in na tleh ležeče, stebelno pa dolgo suličasto. Cvetje, zbrano v redke grozde, je bledomodro in ima poveznjeno lego, zvonci so po 2—3 cm dolgi in vsak nosi pod goltom na notranji strani venec dlačic, zato »bradata« zvončica.

Vretenični reženikelj (*Polygonatum verticillatum*) je večji od navadnega reženiklja, a njegovo cvetje je manjše in stebelni listi stoje v vretencih. Najdeš ga tam pa tam po na pol senčnatih gozdih.

Zelenkasta zimska zelenka (*Pirola chlorantha*) raste po suhih gozdih in cvete meseca junija in julija. Njeno stebelce je 1—2 dm visoko in nosi na vrhu grozdč majhnega, zeleno belega cvetja. Dolgopecljati pritlični usnjati listi so tudi pozimi sveži in zeleni.

(Dalje prihodnjič.)

Mangrtska skupina.

Spisal dr. H. Tuma (1911).

(Dalje.)

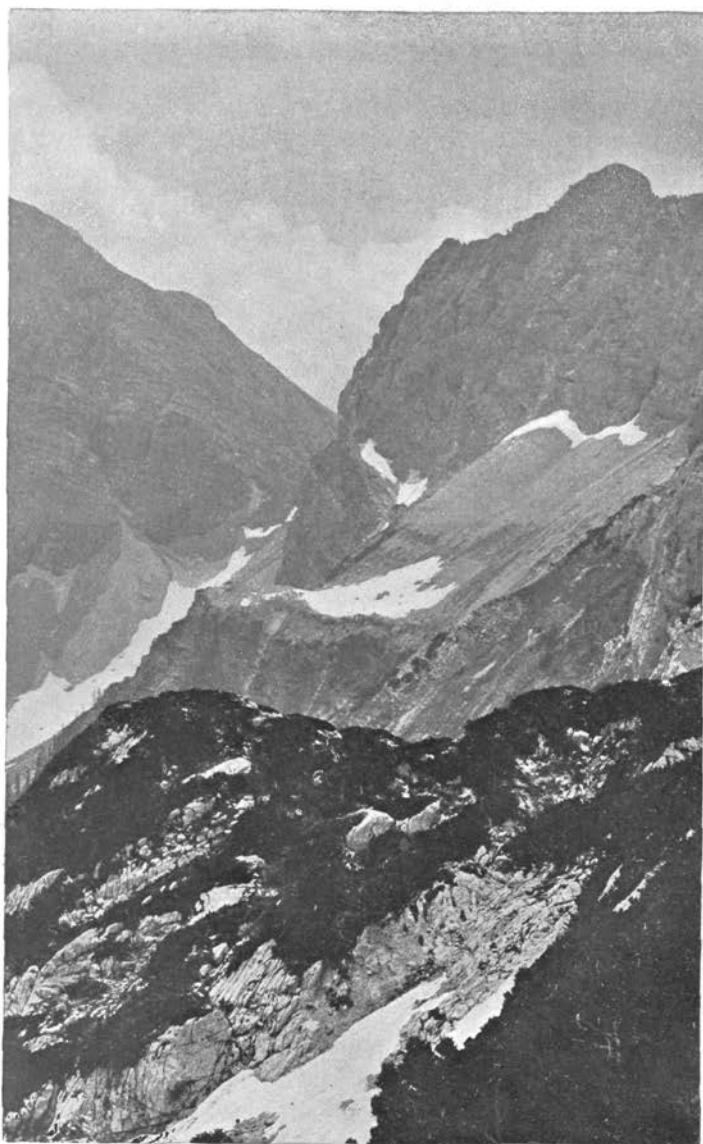
V.

Po precej naporni turi na Bucherspitz sem se nameraval en dan v Rabeljnu odpočiti za drugo dozdevno težavno turo na Fünfspitz. Vsaj v češkem Alpskem Vestniku je ta tura kot taka opisana. V Rablju sta dva dobra vodnika Nemškega planinskega društva. Boljši od njih je rudokop Miha Filafer, ki pa je na razpolaganje le v prostih dneh. Ime kaže, da je laškega pokolenja, morda izza časov, ko so Italijani v teh krajih ustanavljali prve fužine; stara italijanska imena se dobe povsod v Ziliški in Kanalski dolini. Dogovorila sva se za petek 18. avgusta, da napraviva tri severne špice Fünfspitza, 1877 *m*, 1905 *m* in 1907 *m*. Vendar nisem hotel praznovati cel prejšnji dan, zato sem obiskal še drugega vodnika, Jakoba Pintarja, ki je 65 let star, pa še jako vztrajen in živahen. Je eden znanih vodnikov Nemškega planinskega društva v naših krajih.

Odrinila sva z njim 17. avgusta po 8. uri predpoldne iz hotela čez most po vozni poti skozi gozd do Sebastjanovega rova (Sebastiano-stollen). Tu se dobi zadnja voda. Od rova naprej vede široka dobra steza ves čas po gozdu na Mali Königsberg, 1510 *m*. Do temena je ravno uro hoda. Velika strma grapa med Malim in Velikim Königsbergom proti jugu se imenuje Rinnenschlucht. Iz gozda se stopi na plane gorske pašnike. Skednjaste in jačkaste pečine,¹ mimo katerih vede pot, se imenujejo Lämmerwand, znamenje, da se po Königsbergu pasejo ovce. Drn gre do vrha. Dospela sva tja iz doline brez počitka točno v dveh urah.

Königsberg je le malo obiskovan od turistov, ker ne nudi kot tura nič posebnega in je razgled s sosednih Višarskih Glav mnogo lepši in razsešnejši. Četudi stoji Königsberg kot prost stožec med dolino Mrzle Vode in Zilice, ima okoli sebe previsoke tekmece, ki mu zapirajo daljni razgled. Ker pa je pot kratka in lahka, je Königsberg za poldnevno turo dovolj hvaležen. Pristopen je brez nevarnosti tudi pozimi. Odkar je vse polno vojaštva na naših mejah, služi Königsberg prav mnogo za vojaške vaje planincev. Lep je pogled na Rabeljsko Jezero in na Jérebico nad njim, na Mangrtsko, Kaninsko in Višenjsko skupino. — Visoke suhe megle so sicer nekoliko nagajale,

¹ Škednji so v Julijskih Alpah stenam podobne peči, jački so oble vodoravne votline.

Fotogr. A. Gregorec.

Gorenja Krma: Pogled na Vratca.

vendar jih je veter razganjal tako, da so razgrinjale ena za drugo vse obdajajoče gore. Postala sva na vrhu ravno eno uro in v drugi uri, to je kratko po poldnevu, sva bila v hotelu nazaj. — Stez na Mali Königsberg je več. Gorigrede je najbolje držati se izhojene. steze do Ivanovega rova (Johannesstollen), ki je najvišji na južno stran. Po planem od Malega Königsberga naprej je izpočetka turistiška steza dobro razhojena, pozneje se pa lahko gre po drnu, kjerkoli bodi.

Ime Königsberg je nastalo iz prvotnega Köntenberg. V najstarši mapi leta 1865 je to ime še zapisano. Ime Königsberg je torej očitno nastalo po ljudski etimologiji, ker je bil izraz Köntenberg nemškimi naseljencem neumljiv. Nemški rudokopi in pozneje obrtniki in posestniki so se morali naseliti v tem kraju ne pred 15. stoletjem.

Prvi so rudo iskali Furlani, kakor povsodi drugod v Julijskih Alpah. Pred njimi je moral biti ves kraj gozdnat in malo obljuden, v posesti pastirjev iz Loga in iz Koroškega. Pravijo, da je bival v dolini le en posestnik imena Rabelj, od katerega je ostalo ime tudi sedanjemu trgu. Köntenberg je očitno iz slovenskega Kontni Vrh. Teh imenovanj je vse polno v Julijskih Alpah. Konta, menda iz starega kotú, pomeni stopnje, globeli v pečinah, ter mora biti jako starega izvira. Dasi je imenovanje V Kontèh najpogostejše, se pomena malokdo zaveda. Le pod Krnom sem slišal: je kóntast svet t. j. poln skalnatih skokov in stopenj. Polagoma so nemški naseljenci iztisnili domače slovenske pastirje iz Žabnic in Loga in tako je ime Kontni Vrh in Köntenberg izginilo. Bogati rudniki so prav opominjali na ime Königsberg in polagoma so tudi slovenski Žabniški pastirji iz tega imena prevedli slovenski Kraljevska špica. Češki turisti so po Koroškem izgovoru zapisali Krajevska in tolmačili to odtod, da je ta gora »na kraju«.

Popoldan sem pohajkoval po lepi Rabeljski okolici. Rabeljsko Jezero je ob suši poletja 1911 silno upadlo, da je prav mnogo izgubilo svoje prirodne krasote. Precej široki, umazani breg in goli skalnati otok je uprav motil oko, posebno onemu, ki ima v spominu temnozeleno zrcalo Rabeljskega Jezera, vložene med zelena gozdnata pobočja Jerebice na desnem, Rauhe Köpfe na levem bregu, in snežnobeli prod v ozadju. Značaj Rabeljskemu dolinskemu debrisu dajeta Königsberg 1912 *m*, in karakteristični Fünfspitz, ki prav zasluži svoje ime s špicami 1844 *m*, 1884 *m*, 1877 *m*, 1905 *m* in 1907 *m*. Ozadje Rabeljskega Jezera proti jugu tvori rajda gor od Jerebice, 2122 *m*, čez Veliki Snežni Vrh, 1956 *m*, nad Črneljsko Špico, 2328 *m*. Pobočje Malega Königsberga je vse razrito po rudokopih in visoko gori so

vidni vhodi v razne rove, deloma erarske, deloma pa lasti grofa Henkel-Donnersmarka. Najvišji rov je Andrejev (Andreasstollen), skoraj licema z malim Königsbergom. Klub rudniškemu življenju in visokim tvorniškimi dimnikom je v Rablju vedno letoviščnikov, radi visoke lege (900 m) in bližine krasnega Rabeljskega Jezera. Vsled znanega prijateljstva s sosedno Italijo je Rabeljska dolina dobro zastražena po Predelski in drugi trdnjavici pod njo na polotoku prodine (Geröllbank), ki moli v gorenji del jezera. V trgu samem popoldan mrgoli vojaštva.

Drugo jutro, 18., ob tričetrt na pet sva odrinila z Miho Filaferjem po cesti na sever in po prvem kolovozu na desno v široko grapo, ki prihaja izpod Velikega Schobra (1845 m). V tej grapi so napravili vojaško strelišče. Pred njim se krene na levo na slabo lovsko stezo. Tu je zadnja voda. Treba je vodnika, da se ne potrači preveč časa in truda po strmem razritem bregu, precej močno zaraslem z ruševjem in drugim grmovjem, ki sega visoko gori pod zadnjo južno špico. V zemljevidu je ta grapa pisana kot Gamsgraben, Filafer pa mi ga je imenoval Fünfspitzgraben. Smer poti je proti lepemu Lärchkopfu, dobro vidnemu od ceste, ravno pod srednjo špico. Slovenski prevod, — kajti na Rabeljski strani so slovenska imena izginila, — bi bil Mésnovka, kakor se drugod med Slovenci to ime rabi.

V spremstvu vodnika je pot, dasi strma, prijetna, ker gre v enomer po komaj vidnih lovskih sledovih strmo kvišku vedno med zelenjem. Šele ko stopimo na Lärchköpfe med redke macesne po zelenih mahovitih, slečnatih tleh, imamo pečevje pred seboj. Ozka šija pelje iz Lärchköpfe v nadstavek Fünfspitzov izprva precej kruto (schroff) v strmal, skozi katero je pristop po izpranem, rogljastem žlebu dobre četrte ure kvišku. Plezanje ni prehudo, treba pa je previdnosti radi lomljivega kamenja. Filafer mi je pravil, da večina turistov rabi tod vrv. Imela sva sicer vso plezalno pripravo pri sebi, nisva pa je rabila ne tod, ne višje gori, marveč sva opravila celo turo prosto v okovankah in optav. Na Lärchkopf sva stopila ob šestih, in na srednji vrh 1877 m ob sedmih. Pristop od žleba naprej je lahek, ker gre ves čas po drničih. Vsa pot je bila prijetna v vlažnem jutru, po senci. Na vrhu sva si ogledala le bližnjo okolico ter sestopila po drničih nazaj, ker sva bila kakih sto metrov pod vrhom odložila svoje nahrbtnike. Od zahodnega boka srednjega vrha sva zavila v divjo grapo med tretjo in četrto špico in na levo po ozki, skalnati, jako eksponirani lašti pod četrto špico in lažje gori po izmiti grapi med četrtem in petim vrhom. Iz grape se prestopi na

šijo in po njej ne pretežko na četrto špico 1905 *m*. Stopila sva nanjo ob 7 uri 40 minut, se malo orientirala ter krenila nazaj na šijo in po njej dalje proti severu, ves čas po rezu, na podolgasti zadnji peti vrh, 1907 *m*. Nanj sva stopila ob 8 uri 5 minut. Dobila sva tam pepelišča od ognjev, katere kurijo vojaki - planinci po vrhovih.

Pristop po ravno opisani strani ni pretežak, vendar je to tura, ki se redkokdaj izvrši. Šteje se med plezalne ture z rabo vrvi in plezalk. Ob steni pod četrto špico je res treba mirne glave, ker gre plezanje splatoma nad lovti. Vendar je prijemov dovolj varnih, da ture ne štejem med posebno težke. Pravega plezanja je treba le malo, semintja po zadnji grapi. Vojaki in turisti pristopajo na najvišjo špico od vzhodne strani — pot, ki je za vsakega količkaj turista precej lahka. Od tam priženejo celo pastirji ovce in koze.

Fünfspitz ima krasen pogled na Trbiž, na Dobrač, na Višenjsko, Kaninsko in Mangrtsko skupino in pod seboj na Rabelj in Rabeljsko Jezero. Turistsko je pristop in sestop jako interesanten. Dosedaj so se ture izvajale le od Nemcev in le enkrat je bila na Fünfspitzu znana češka turistska skupina Dr. Dvorský in dr. — Na vrhu sva posedela dobre tri četrt ure. Ker sva hodila iz Rablja do zadnjega vrha v enomer, nama je dobro teknilo. Iz doline pa so prihajali zvoki rudniške godbe in med gorami so odmevali strelji na čast cesarjevega imendne.

Pregledal sem posebno, kar me je najbolj zanimalo, t. j. kot Remšendola. — Odrinila sva ob 8 uri 50 minut. Sestop gre z zadnje špice naprej strmo doli po melinah, potem med krnastima špicama pod vrhom 1907 *m* in 1905 *m*. Med obema je žleb, izpod katerega se ti vidita podstavka obeh čeri kakor umetno prislonjena drug na drugega. Severna čer je iz laborja, sosedna pa iz belega apnenca, tako da sta obedve tvorbi ločeni kakor po geometrični črti. Od tod se zavije na levo doli po drnu in ruševju v smeri Aiblkopfa. Prave poti ni. Filafer me je peljal po tej pastirski stezi, dočim je krajši in mogoč sestop naravnost doli po konteh v Greuteraibl, slovenski Kolja Jama.

Eno najlepših idiličnih leg vseh planin v naših Julijskih Alpah ima Kolja Jama. Slovensko ime se je ohranilo, ker so do tod Ložani pasli svoje koze do pred kakimi 30 leti. Sedaj imajo planino v najemu različni posestniki in pasejo večinoma jalovo govedo. Proti zahodu planine se dvigajo skoraj navpične stene Peterih Špic, planina sama je pod njimi kakor zelena plitva kotlina, obrobljena z gozdom starih kosmatih macesnov. Proti Remšendolu je kotlina odprta, pobočje

strmo doli poraslo s starim, malotaknjenim gozdom temnega smrečja in ruševja. Izpod zadnje špice je proti Remšendolu globoko zarita grapa Schobergraben. Proti jugu planine je od te strani stožasti Grosser Schober 1845 *m*. Pod njim proti Remšendolu Kleiner Schober 1651 *m*, med njima zeleno Sedelce, nemški Torrersattel, 1488 *m*. Tudi tu se je ohranilo slovensko ime od kozarjev iz Loga. Gonili so čez Stožje na Mangrtsko Planino v Krnico in čez Sedelce v Koljo Jamo. V Kolji Jami je dober studenec izpod sten druge južne špice Fünfspitza. Iz Kolje Jame pelje ena steza proti severu pod Aiblkopfm, 1744 *m*, v Zilico doli, ena steza pa okoli južnega Fünfspitza čez Schobersattel ali, kakor piše zemljevid, Kleinaibl, 1626 *m*, v Rabelj. Tu je morala biti enkrat ovčja planina, odtod ime. Filafer je trdil, da sedaj govore le: čez Schobersattel. Dobro vidna planinska pot pelje vzporedno z Gamsgrabnom po Schwarzwaldu doli do jutranje poti čez Kunzengraben in na cesto.

Voda iz vseh Rabeljskih grap je v dolnem delu zajeta po cementnih napravah ter izpeljana v Rabeljske tvornice. Erar si je zagotovil vodo Jezernice ter ima velike cementne jezove pod jezerom, kjer zajme vso jezersko vodo, tako da je struga skozi Rabelj ob navadnem vremenu suha. Vode stranskih studencev izpod Predela, Kunzengrabna in levega Aiblkopfa 1761 *m* pa so zajele tvornice grofa Henkel - Donnersmarka.

V Rabelj sva stopila že ob tričetrt na enajst. Četudi sem izvršil po vrsti: 16. avgusta naporno turo na Bucherspitz, 17. avgusta lažjo na Königsberg, me je ta tretja tura dne 18. avgusta na Fünfspitz, polna menjav, oblik, barv in pogledov, hoje in plezanja, le očvrstila.

(Dalje prih.)

Celje in turistovski sport.

Dr. B. in Dr. U.

Kadar se v središču Spodnještajerskega ozemlja govori o izletih in turah, se jako malo misli na ožji naš dom, na hribolazcem še skoraj docela neznano Celjsko pogorje. V Celju in njegovi okolici je mnogo ljudi, ki se ne zavedajo, v kako lepem kraju živijo, in ne vedo, da bi tudi okolica mesta Celja lahko imela precej privlačnosti za turista — ljubitelja narave, akoravno ne nudi visokih tur.

Poljanski Rob

Koča

Njivica

Na Veliki Planini.

Fotogr. Ant. Gregorec.

Gorovje, ki se razteza južno od Celja do Save in Sotle, je videti na prvi pogled precej enolična skupina mnogoštevilnih hribov in gričev, obraslih z zelo obsežnimi gozdovi, med katerimi samotarijo male vasi in raztresene kmetije. Razvajeno oko gorskega potnika išče zastonj njemu priljubljene divje, impozantne okolice. — A vendar so ti kraji lepi, in bolj ko jih človek pozna, bolj se mu priljubijo.

Celjsko pogorje je tih, skrit svet, v katerem živi po svojih starih običajih priprosto, originalno ljudstvo, ki pride prav malo v dotiko s širšim svetom. Prometa tujcev, prašnih cest s kočijami in z avtomobili tukaj ni; kadar pridejo v te hribe mestni ljudje, prihajajo le kot lovci ali v poslih, prav poredkoma kot izletniki. Tako je Celjsko gorovje doslej še popolnoma nedotaknjen svet, v katerem lahko človek, oddaljen od vsakodnevnih poslov in skrbi, uživa rajski mir v tihih gozdovih, posluša tajnostno žuborenje vode v skalnatih soteskah in se veseli krasote naše domovine na vrhovih, s katerih se mu odpira razgled skoraj po celem slovenskem delu Štajerske dežele. Na severnem obzorju vidiš zeleno Pohorje, proti vzhodu se izgubi pogled na Rogaško Goro v Ogrski ravnini, od juga sem te pozdravljata s Kuma beli cerkvici, proti zapadu gledaš čez spodnjo Savinjsko Dolino strme vrhove Savinjskih (in Kamniških) Planin, na levo od njih pa se ti zbuja prijetni spomini — ali prijetne nade ob pogledu na »Snežnikov kranjskih sivega poglavarja« — na Triglav.

Celjsko gorovje je prav ugoden kraj za celodnevne in poldnevne izlete, ki so najlepši po zimi, v zgodnji spomladi in pozni jeseni. Pota so prav različna, izbrati si je mogoče vsake vrste strmine do navpične stene, kjer se mora plezati. Teren je torej jako ugoden za pripravo na težavne ture.

Markiranih potov je malo, vsled malega prometa turistov. Priporočljivo je zato hoditi z zemljevidom; sicer pa je ljudstvo tod zelo prijazno in daje drage volje pojasnila potnikom.

Ker je pri nas še zelo malo zanimanja za turistiko, zato sta Celje in Savinjska Dolina kot izhodišče mnogih malo napornih in hvaležnih izletov v Celjsko gorovje znana šele prav malemu krogu ljubiteljev, t. j. tistim maloštevilnim hribozalcem, ki so začeli v Celju in njegovi okolici buditi zanimanje za naš lep planinski šport. Škoda, da je pri nas še precej tistega malomestnega duha, ki smatra vsak šport za nepotrebno novotarijo: gostilna in tarok igrata pri nas še preveliko vlogo. —

Dá se pa opazovati, da število hribozalcov tudi na Spodnjem Štajerskem raste, in pri tem število onih turistov, ki hodijo uživati naravne krasote v hribe ob vsakem letnem času. V krog izpreobr-

njencev štejemo že nekaj dam, celo takih, ki znajo dobro rabiti i cepin. Malo nas je še »gamzov« — kakor smo se v šali včasih imenovali — a upati je dobrega napredka, posebno potem, ko se zboljšajo prometne razmere skozi Savinjsko Dolino v Solčavo. V Spodnještajercem najbližje visoke gore — v Savinjske in Kamniške Planine je v sedanjih prometnih razmerah najcenejša in najhitrejša pot čez — Kamnik in zato je promet skozi Logarjevo Dolino primeroma mal. Pri turah v Kamniške Planine od Štajerske strani se porabi iz Celja skoraj ravnolotniko časa in denarja kakor za izlet v Triglavsko gorovje ali v Karavanke! Enodnevni izleti v naše visoke gore so brez avtomobilne zveze s Solčavo nemogoči in to je tudi vzrok počasnega napredka turistik v Celju in Savinjski Dolini.

C. kr. šolski svetnik, prof. Janez Koprivnik.

Spisal prof. Fr. Jerovšek.

(Konec.)

III.

 stati nadučitelj, dasi stalen in na c. kr. vadnici, pa vendar ni moglo biti smoter možu, ki je do tedaj tako uspešno učil sebe in druge. Ali kdor hoče biti učitelj na kaki c. kr. vadnici, si mora pridobiti usposobljenost za poučevanje na meščanskih šolah. Položiti tak izpit tedaj ni bilo lahko delo; treba je bilo naučiti se predmetov samotež, brez pomoči kake šole, in na pripravljanje se ni dajal dopust. Treba je bilo torej v šoli poučevati, po šoli pa se učiti. Trdo voljo in krepko telo je moral imeti, kdor je hotel izvršiti tako nalogo. Telesne jakosti Koprivniku ni manjkalo, prinesel jo je s seboj z doma, ker je prišel v šolo razmeroma pozno, med tem pa je bil moral doma opravljati vsako težko delo od košnje do mlati; da pa mu trdne volje ni manjkalo, smo že spoznali na njegovem dotedanjem življenju. Ali vse to bi ne bilo zaleglo dosti brez ljubezni do prirode, ki je spremila Koprivnika z gorovja v mesto. Vsi ti činitelji združeni pa so mu pomogli čez vse težave. Osemindvajsetega septembra l. 1880. je prebil izpit za meščanske šole iz vzgojeslovja, računstva, prirodopisja in prirodoslovja v Gradcu; kajti take komisije v Mariboru tedaj še ni bilo.

Neposredni učinek tega uspeha je bil, da je poverila šolska uprava Koprivniku službo stalnega učitelja na c. kr. vadnici v Mariboru, ki jo je opravljal od 1. prosinca l. 1881. do 15. kimavca l. 1888. — Koprivnik pa niti tedaj ni miroval. Pridno se je pečal z gluhonemstvom, dokler ni položil izpita (21. listopada l. 1887. Gradec) tudi iz te panoge učiteljske znanosti. —

Kdor pregleda vse to delovanje, se mora Koprivnikovi neutomljivi delavnosti čuditi. Da pa tudi svojih šolskih dolžnostij pri vsem tem ni zanemaril, ampak nenavadno vrlo opravljal, priča cela vrsta laskavih pohval, ki mu jih je poslala državna šolska oblast.

Lep uspeh! si je smel misliti Koprivnik in smel se ga je veseliti brez prešernosti, ki mu je bila tuja. Ali so letale njegove misli in želje še više, ... kdo bi rešil to vprašanje!

Resnica je, da ni ostalo pri tem. S 15. kimavcem l. 1888. se je poverilo poučevanje prirodopisja in prirodoslovja na c. kr. učiteljišču v Mariboru Koprivniku kot glavnemu učitelju. To službo, ki je na njo pokojnik bil ponosen, je opravljal do leta 1909. s tisto verno ljubeznijo, ki jo vnema zanimanje za predmet in ljubezen do mladine in naroda, kojemu je hotel vzgojiti vrlih učiteljev. S 1. sept. 1909 je stopil v pokoj; presvetli cesar pa mu je podelil kot znak zadovoljnosti z njegovim vestnim izpolnjevanjem dolžnosti z odlokom 15. grudnia 1909. naslov c. kr. šolskega svetnika.

Poleg teh dolžnostij pa, ki so izvirale iz njegove službe ali njegovih služb, je opravljal še druge, ki bi se jim bil manj goreč učitelj gotovo izognil. Dvakrat je poučeval prirodopisje v tečajih, ki jih je osnovala šolska uprava, da se v njih pripravljajo kandidati za pouk na meščanskih šolah. Tudi to nalogo je rešil po svoji navadi tako vestno, da mu vedo hvalo tedanji poslušalci, njegovi predstojniki pa so mu izrekli priznanje, kakršno je zaslužil.

IV.

Kdor vse to pregleda, si mora misliti, da je pri koncu; ali motil bi se. Če pogledamo na Koprivnikovo pisateljevanje, moramo res verjeti, da prava gorečnost in živa ljubezen človeku moči podvoji in potroji. Večino Koprivnikovih spisov je natisnil učiteljski list »Popotnik«, i. s. l. 1880.: Prve oznanovalke spomladi; l. 1881.: Naše zveri s posebnim ozirom na njihovo zimsko življenje; l. 1883.: Čutila in kako se naj gojijo, Buča ali tikva, Iz botanične pušice; l. 1884.: Črtice iz življenja živalij, Smeh in jok živalij, Iz življenja mravelj; l. 1885.: Presmec ali cvetnonedeljska butara; l. 1886.: Polh; l. 1889.: Čmrlji, Nekaj o metodiki prirodopisnega pouka v ljudski šoli; l. 1887.: Gluhomutec; l. 1889.: Čriček. Z učiteljišnim ravnateljem H. Schreinerjem je spisal Koprivnik. Prirodopisni pouk v enorazrednicah (Popot. XI., XII., XV.); l. 1893.: Šolski vrt. Z učiteljišnim profe-

sorjem G. Majcenom je spisal Koprivnik Začetnico, ki jo je založila in natisnila c. kr. zaloga šolskih knjig; Grundzüge der Geologie pa je založila tvrdka Pichlers Witwe und Sohn. Te knjižici je prevzelo ministerstvo za bogočastje in pouk med učne pripomočke za Štajerska učilišča; celo na Nemškem so izrekli o njej laskave ocene. Anton Martin Slomšekove Basni, prilike in povesti ter Umni vrtnar je založila in objavila Družba sv. Cirila in Metoda. Še neko majhno Povest iz domačega kraja je spisal in objavil; tu ga vidimo kot povestnika; žal, da se točnega naslova ne morem spomniti. Spisal je tudi v časnike marsikateri članek, ki je bil prizadetim osebam jako neprijeten.

Da je Koprivnika prirodopisca zanimala priroda povsodi, se razume samo po sebi; da pa mu ni bila le predmet učenjaških raziskav, nego da je videl v njej veličastno zgradbo, ki navdaja njenega opazovalca z občudovanjem, to zasluži, da se posebe naglasi. Najbolj pri srcu mu je bilo gorovje, kjer mu je tekla zibelka in kjer je prebil srečna leta brezskrbne mladosti. Pohorje za Koprivnika ni imelo skrivnosti; saj je posvetil temu znamenitemu kosu Slovenskega sveta ves čas, ki mu je preostajal, in nagovarjal je zdaj tega, zdaj onega izmed svojih znancev, da bi opisal to ali ono posebnost njegovega domačega sveta. Seveda brez uspeha. Saj ni bilo nikogar, [ki bi bil mogel prevzeti tako nalogo. Ko pa je dr. Vošnjak sprožil misel, da bi se spisala o Pohorju monografija, je prevzel delo naš Koprivnik in je spisal obširen rokopis. Ko ga je zaradi prevelike strokovnosti odklonila Družba sv. Mohorja, je poskusil svojo srečo pri Slovenski Matici; tej pa se je zdel spis preveč na podrobno zasnovan. Žalost se je polotila pisatelja in le malo je manjkalo, da ni vrgel rokopisa v ogenj. Srečen slučaj ga je spravil v dotiko z gimnazijskim ravnateljem dr. Jos. Tominšekom, ki je spoznal rokopis kot jako primeren za Planinski Vestnik in ga je prevzel za objavo v tem listu. Usoda pa Koprivniku ni privoščila, da bi videl natisnjeno delo, ki mu je bilo najbolj pri srcu.¹

Še v zadnjem letniku Popotnika je objavil Koprivnik, ko je živel že v pokoju, troje razprav.

Poleg učiteljevanja in pisateljevanja je bil Koprivnik uradni poverjenik za preizkušanje ponarejenih pisav. Pri Mariborski Posojilnici je bil mnogo let marljiv član ravnateljstva. Kjerkoli je bilo

¹ Prva pola je bila baš odšla v tiskarno, ko je nemila smrt ugrabila zaslužnega pisatelja. (Gl. zgor. št. 1., str. 1). *Uredn.*

treba storiti kaj za narodni blagor, nikoli se ni obotavljal Koprivnik; človekoljubje in narodoljubje sta bili združeni v njegovem srcu v najlepšem razmerju.

V.

Oženjen je bil Koprivnik dvakrat. Iz prvega zakona ni imel otrok, ker mu je ženo pobral legar prehitro; iz drugega zakona s hčerko odvetnika dr. Janka Srnca pa živi dvoje sinov (Vojteh in Ivan) in hčerka Mara. Kakor je bil Koprivnik svojim učencem izvrsten učitelj, tako je bil ženi in otrokom ljubeznjiv soprog in skrben oče. Biti brez dolgov, mu je bilo nad vse; zato je morebiti odrekel svojcem tuintam kako udobnost, ki bi je ne bilo treba odkloniti.

Proti vsemu svetu je bil Koprivnik prijazen in postrežljiv. Koliko prošenj je izpolnil nele svojim nekdanjim učencem, ampak celo tujim ljudem, bi najbrž sam ne vedel povedati. Imenoma gluho-nemim delavcem, ki so vedeli o njem iz svojega učilišča iz Gradca in so zato prihajali k njemu po svet, je bil vesten svetovalec in svarilec in ni jih malo, ki jim je pomogel Koprivnik do kruha.

Kljub svojim vrlim lastnostim pa tudi Koprivnik ni bil brez sovražnikov. Ali kdor preišče nagibe njegovih sovražnikov, pride do prepričanja, da je okusil tudi Koprivnik nekoliko narodnega mučeništva. Jaz tistemu možu ne izkažem časti, da bi razglasil njegovo ime in tudi njegovo podlo nastopanje proti Koprivniku naj izgine v jezeru pozabljenja. —

Zdaj si pa oglejmo moža še od zunaj! Po svoji postavi je bil Koprivnik prav Jugoslovan. Visoke, vitke rasti je bil navidez šibek, toda v resnici nenavadno žilav. Gosti temni lasje so mu pokrivali skoro okroglo krepko glavo in mogočne obrvi so dajale njegovemu obrazu s krotkimi, rjavimi očmi nekaj smelega. Vojak pa vendar ni bil nikoli, ker je bil v svoji mladosti, ko se nabirajo vojaki, vsled stradanja in duševnega napora telesno prešibek. Polagoma pa se je okreпил in tudi med pešci mu na stare dni ni bilo lahko najti para.

Bil pa je Koprivnik tudi vedno krepkega zdravja. Razen pljučnice, ki si jo je nakopal v Studenicah, ni bolehal do svoje starosti; bolezen, ki ga je spravila pod grudo, ni bila dolga, pač pa mučna. Dne 9. grudna 1912. je končal svoje truda in uspehov polno življenje, 11. grudna 1912. pa smo ga spremili k zadnjemu počitku.

Nenavadno veliko število ljudij iz vseh slojev, Nemcev in Slovencev, je izkazalo Koprivniku na poti k večnemu počitku zadnjo čast, pričajoč o njegovi priljubljenosti.

Naše slike.

a) Gorenja Krma: Pogled na Vratca. — Malo je danes turistov, ki potujejo skozi Krmo na Triglav, ker imamo sedaj mnogo bližjih zvez. Še manj znan je prehod iz Gorenje Krme na Velo Polje. In vendar je prištevati ta prehod najslikovitejšim partijam v Triglavskem pogorju. Došli smo iz dolge Spodnje Krme po strmem bukovem gozdu na višjo planoto, ležečo v vznožju strmega Vernarja — na Gorenjo Krmo v višočini okoli 1500 *m*. Odprl se nam je pogled proti Triglavu, ki pa stoji bolj v ozadju. Tik nad nami štrle proti nebu severne stene Vernarja (2225 *m*) in bolj proti vzhodu dolga navpična stena Tosca (2275 *m*), ter njegovih sosedov, Velikega Draškega Vrhha (2243 *m*) in Malega Draškega Vrhha (2231 *m*). Globoka zarezna med Vernarjem in Toscem so Vratca, 1979 *m* visok prelaz iz Krme na Velo Polje. Po pobočjih in grušču pod Vernarjem vodi le malo nadelana steza na ozko sedlo, od koder se dospe do Vodnikove Koče nad Velim Poljem v pičli četrt uri. Za poset Vodnikove Koče je tedaj ta prelaz jako pripravna zveza, priporočljiva tembolj, ker se nam nudi ob prehodu čez Vratca najlepši pregled po slikovitem planinskem kraju. Tak prizor nam prinaša tudi današnja slika. T.

b) Na Veliki Planini. Minilo je poletje in hoja na višje gore je postala vsled snega nemogoča ali vsaj zelo nevarna. Navdušenega turista pa tudi v tem času ne trpi za pečjo, preveč ga mičejo solnčne višave. Najlepšim izletom, ki jih more v tem času napraviti, bo prištevati polet na Veliko Planino nad Kamnikom, s katere prinaša današnja slika zanimiv posnetek. V najvišji legi širne planote leži Veliki Stan, cela pastirska vas. Ličen je pogled na številne pastirske kočice, ki so razvrščene po široki kotanji. Vse imajo značilno okroglo obliko — zunanji obod je določen za živino, majhen prostor sredi kočice pa za pastirja. Na skrajnem koncu proti Poljanskemu Robu leži naša Koča na Veliki Planini (1555 *m*), ki je tudi vidna na sliki. (Klišej nam je dalo blagohotno na razpolago slavno uredništvo Dom in Sveta, za kar se najtopleje zahvaljujemo). T.

Obzor.

III. veliki planinski ples v Trstu. — Z vso marljivostjo in vnemo se vrše predpriprave za ta veliki ples, ki obeta biti zopet prvak med vsemi enakimi Tržaškimi narodnimi prireditvami.

Na poziv in vabilo je prejel podr. odbor lepo število krasnih osnutkov za reklamne lepake, izmed katerih se je odločil za umotvor gospoda Sl. D. Ta pa je z ozirom na namen, v kojega se vrši naš ples: za zgradbo planinske kočice na Črni Prsti, poklonil priznано nagrado 50 kron podružnici. Bodi mu izrečena tem potom najprisrčnejša zahvala za njega trud in rodoljubje! Tretji veliki planinski ples v Trstu se bode, kakor smo že objavili, vršil v soboto, dne 31. januarja 1914. Ker temu dnevu sledita dva praznika, se nudi vnanjim udeležnikom lepa prilika, da združijo s posetom planinskega plesa tudi obisk naše sinje Adrije. Torej planinci, planinke, rodoljubi! pridite dne 31. januarja 1914!

Izlet na Porezen. — Za dne 7. in 8. decembra vabi Tržaška podružnica na planinski izlet na Porezen (1632 m). Spored: Odhod iz Trsta v nedeljo 7. decembra s poljubnim vlakom drž. žel. do Hudejužne. V Hudjužni se prenoči. Zjutraj točno ob 6. odhod na Porezen (4 ure). Na vrhu odmor v planinski koči Cerklj. podr. S. P. D. Sestop na Podbrdo in potem s poljubnim vlakom v Trst. — Oprava planinska, v nahrbtnik nekoliko živila. — Prijave za prenočišče do dne 4. decembra na Tržaško podružnico, ul. Torrebianca 41, I. — Reditelja: Dr. Mat. Pretner, Avgust Waschte. — Člani podružnice dobe za ta izlet proti športni izkaznici, ki jih izdaja podružnica, znižane povratne vozne listke. V slučaju neugodnega vremena izlet odpade.

Društveni vestnik.

Poset planinskih koč izven sezone. — Zatvorjene so sedaj vse koč Slovenskega Planinskega Društva in društvo sploh **ne dovoli vstopa** v hotel **Zlatorog** ob Bohinjskem jezeru in v **Aljažev Dom** v Vratih. V Vratih pa je turistom na razpolago stara Aljaževa Koča, ki je tudi popravljena in nudi skromno prenočišče. Druge planinske koč so turistom tudi čez zimo pristopne. Ključič se dobijo:

za **Aljažovo Kočo** v Vratih in za **Triglavski Dom** na Kredarici: pri Janezu Klinarju, p. d. Požgancu v Mojstrani;

za **Kadilnikovo Kočo** pri gostilničarju Šteferinu, p. d. Kopišarju na Planini.

za **Orožno Kočo** na Črni Prsti: v hotelu Markež v Boh. Bistrici: za **Kamniško Kočo** in za **Kočo na Veliki Planini**: pri Prelesniku, p. d. Korlnu v Stahovici.

Poset planinskih koč pa je izven sezone dovoljen samo v spremstvu hraniteljev ključev ali po njih odposlanih oseb ter društvenih vodnikov, ker mora prevzeti spremljevalec odgovornost za varnost turistov ter red v kočah. Brez spremstva se poset koč ne more dovoliti, ker nas izkušnje učijo, kako hitro se pripetijo v zimskem času nepričakovane nesreče, in ker turisti tudi v kočah potrebujejo pomoči za oskrbo ležišč in za kurjavo. Izjeme glede spremstva more dovoliti za vsak slučaj Osrednji Odbor.

S provijantom se morajo turisti sami založiti, **ker se v kočah čez zimo nobeden provijant več ne pušča.**

Kočo v Kamniški Bistrici se oskrbuje tudi pozimi; oskrba je izročena gospodnji Erjavšekovi, ki stanuje 5 minut od koč v takozvani Uršičevi kmetiji. **Kočo v Kamniški Bistrici je tudi čez zimo založena s provijantom in pijačo.**

Na te odredbe ponovno opozarjamo planince!

Novi člani. — Osrednjega društva: g. Gudel Miroslav v Zagrebu.

Kranjskogorske podružnice: g. Blažič Matija, prodajalec sadja v Kranjski Gori.

Vsebina: Janez Koprivnik: Pohorje. (Str. 205.). — Dr. H. Tuma: Mangrška skupina. (Str. 212.). — Dr. B. in Dr. U: Celje in turistovski sport. (Str. 216.). — Fr. Jerovšek: C. kr. šolski svetnik, profesor Janez Koprivnik. (Str. 218.). — Naše slike: Gorenja Krma: Pogled na Vratca, Na Veliki Planini. (Str. 222.). — Obzor: III. veliki planinski ples v Trstu. (Str. 222.). Izlet na Porezen (Str. 223.). — Društveni vestnik: Poset planinskih koč izven sezone, Novi člani. (Str. 223.).

Ob koncu leta 1913.

Kar smo rekli lani na tem mestu, velja tudi letos. Uspehi Slov. Plan. Društva so obenem uspehi Planinskega Vestnika in naopak. Kakor veže naše Društvo vse sloje vseh pokrajin našega naroda, tako govori tudi Vestnik k njim, priprosto priprostim, strokovnjaško in učeneje strokovnjakom; vsakemu donaša nekaj, morda le drob-njave, a pošteno domače blago, zajeto od domačinov iz domače zakladnice. Bolj in bolj se osredotočuje v Plan. Vestniku resno strokovno prepoznavanje našega domovja sploh, nele naših gorá; na lastnih nogah stojimo, a ne izgubljamó stika s podobnimi težnjami izven domovine, Zato dobiva list trajno, znanstveno vrednost in se dviguje nad vsebino priprostega »društvenega glasila«, čigar svrham pa seveda tudi mora ostati zvest. Da ustreza list obojemu namenu, treba je zbok malemu obsegu, ki ga iz materialnih ozirov ne moremo povečati, zelo štediti s prostorom in se izogibati vsaki gostobesednosti.

Za snov list ni nikoli v zadregi. Ob strani mu stoji četica izbornó poučenih sotrudnikov, spretnih s cepinom in peresom. Četa se množi; zdaj od tod, zdaj od tam se ji pridruži potnik, ki ima isti cilj: pripomoči k napredku. Nič ni prisiljenega v tej družbi; pravico do besede imajo vsi, a govorijo le tisti, ki res vedo kaj povedati. S peresom, s fotografskim aparatom in risalnikom delujejo v prosepah našega Vestnika, v svojem idealizmu in vsestranski požrtvovalnosti ne zaračunajoč ne truda ne stroškov. Le z njih pomočjó se list nele vzdržuje na svoji višini, ampak se orgánično izpopolnjuje. Kadar bo narod izrekal zahvalo zaslužnikom, ne bo pozabil sotrudnikov našega Vestnika.

Priporočamo se jim i za nadalje in vabimo naslednike. V našem krogu smo si vsi bratje, in ta družnost, ki zbližuje človeka s človekom, jih bo zadovoljila bolj nego plačilo v novcih, ki ga ne moremo dajati.

Da pa bo mogel list zadoščati svojim materialnim obveznostim, je našemu Društvu treba mnogo članov. Naj pristopajo še mnogobrojni; že Vestnik sam pač poplača nizko članarino.

Uredništvo.

Članarina »Slov. Plan. Društva« znaša na leto 6 K (za dijake 3 K); ob pristopu se plača vpisnina 2 K (dijaki so je prosti). Ustanovnina znaša 100 K. Priglase sprejema Osrednji Odbor Slov. Plan. Društva v Ljubljani ali podružnice.

»Planinski Vestnik« prejemajo društveni člani zastonj. Naročnina za nečlane 5 K na leto (za dijake 3 K; dijaki-naročniki dobe takoj dijaške vstopnice). Posamezna številka stane 50 vin.

»Planinski Vestnik« izhaja desetkrat na leto, vselej prvega dne vsakega meseca, izvzemši avgust in september. Vsaka številka se zaključí s 25. dnev prejšnjega meseca.

Društvena znamenja dobivajo člani (za 2 K) pri Osrednjem društvenem odboru v Ljubljani, pri podružniških odbori, pri gospodih trgovcih: Ivanu Sokliču (Pod Trančo), G. Čadežu (na Mestnem Trgu), Pavlu Magdiču (nasproti glavne pošte) in A. Krejčiju (v Wolfovi ulici) v Ljubljani.

Upravništvo.